

cultate. Et per hoc responsum est ad alias conjecturas : atque ita nihil aliud de comprehensione dicendum relinquitur præter supra dicta, de essentiali beatitudine, et nonnihil infra dicemus agentes de dotibus : superest ergo ut ad explicandas perfectiones beatæ voluntatis accedamus.

DISPUTATIO IX.

DE PERFECTIONE VOLUNTATIS BEATI, UT VERSATUR CIRCA DEUM.

Hactenus explicuimus quid ponat beatitudo in essentia animæ, et quid in intellectu : nunc dicendum quid ponat in voluntate : quod potest numerari inter effectus visionis beatæ, ut nuper dixi : potest autem voluntas beati operari aut circa Deum, aut circa alia objecta, et in utroque explicandum quantam perfectionem habeat. De priori dicemus in hac disputatione, quia pertinet ad primariam perfectionem beatitudinis : de reliquo in sequenti.

SECTIO I.

Utrum voluntas Beati videntis Deum, necessario amet illum amore charitatis et benevolentie.

1. De hoc actu, quamvis essentialis sit beatitudini, pauciora dicenda sunt, quam de visione beata dictum est suo loco, quia non est tam proprius beatitudinis sicut visio, quia est communis etiam statui viæ secundum substantiam et speciem, et intensionem suam, ut nunc suppono ex materia de charitate, ex qua sumo idem esse objectum proprium ac per se amoris viæ et patriæ, scilicet Deus ut in se est summum bonum et objectum supernaturalis beatitudinis, seu finis ultimus supernaturalis, nam voluntas fertur in bonum sibi propositum prout in se est, quamvis propositio et cognitio non sit ejusdem rationis. Deinde suppono habitum charitatis viæ manere in patria, juxta illud 1 Corinth., 13 : *Charitas nunquam excidit*. Deinde de perfectione intensiva hujusmodi amoris idem judicandum, quod de perfectione intensiva gratiæ, de qua supra nonnulla attigimus : latius vero dicendum est de illa perfectione amoris hujus, quæ propria est status beatifici, quæ solum est immutabilitas et necessitas talis amoris : quæ duplex distingui solet, una quoad specificationem, alia quoad

exercitium : supponimus autem de facto beatos necessario diligere Deum, quia illa beatitudo perpetua est : quæstio vero est, an hoc solum sit ex sola intrinseca providentia Dei, an ex intrinseca rei natura.

2. *Prima sententia.* — Prima sententia est beatum tanta necessitate diligere Deum, ut etiam de potentia absoluta fieri non possit quin videns Deum actu ipsum diligat. Sic Ægydius, quodl. 5, quæst. 6, Henricus, quodl. 5, quæst. 6, et libr. 12, quæst. 5, qui in hoc fundatur quod visio et dilectio ex natura sua tam intime uniuntur in eodem objecto, ut separari nullo modo possit dilectio a visione : sed nec percipio satis vim hujus fundamenti, neque aliud probabile invenio pro hac sententia.

3. *Secunda sententia.* — Secunda sententia est, beatum videntem Deum de potentia absoluta neque quoad exercitium, neque quoad specificationem necessitari ad amandum, sed posse in aliquo casu Deum habere odio. Sic Holcot, in suis determinationibus, quæst. 9, artic. 2, et idem Gabriel infra, citandus, quæ sententia ita est explicanda : nam si beatus in Deo nil aliud videat quam id, quod est Deo intrinsecum, fieri non potest ut illum odio habeat, quia in Deo, ut sic, nihil videt nisi summam bonitatem : bonum autem ut bonum non potest odio haberi, ut nunc supponimus : potest tamen fingi casus, in quo is, qui videt Deum, videat fore ab ipso privandum visione et perpetuo damnandum, et maximis ac æternis cruciatibus afficiendum, tunc enim potest iste homo Deum odisse sub ratione malefactoris, nam posset odisse malum illud, quod sibi videret imminere : ergo posset etiam odio habere auctorem illius mali, nam jam apprehenderet illum sub aliqua ratione mali, saltem extrinsece : neque alio titulo habetur odio a dæmonibus.

4. Responderi solet communiter, hujusmodi videntem Deum, necessario videre illammet poenam esse æquissimam ; et ex summa bonitate procedentem, et ideo non posse eum ad odium excitari. Sed hæc responsio non videtur satisfacere, primo quidem, quia fingi potest ut non videatur illa poena infligenda propter culpam, sed ex Dei absoluta voluntate, et tunc non esset actio justitiæ, sed absoluti dominii, et quamvis non esset contraria honestati, esset tamen contraria voluptati et commodo naturæ : ergo hæc est sufficiens ratio ut odio habeatur et actio propter se, et agens propter actionem. Secundo, etiamsi actio appareat æquissima, si aliunde in ea appareat ratio incommodi, potest

voluntas, pro libertate sua, illam detestari, et consequenter etiam auctorem ejus, quia tota radix libertatis quoad specificationem est cognitio alienius boni, vel mali in eodem objecto. Denique, ut major sit difficultas, fingere possumus ut is, qui videt Deum, non solum videat futuras poenas, sed actu etiam jam experiatur præsentis, ita ut actu sit in pœnis inferni, et ibi videat Deum, et privetur omni gaudio, et delectatione beatifica, et spe evadendi illas poenas, tunc enim posset eligere carere visione et pœnis simul potius quam in illo statu esse : ergo potest etiam desiderare ut Deus non sit, ut ipse possit eis pœnis liberari ; ergo visio præcise sumpta non necessitat quoad specificationem.

5. Tertia sententia ejusdem Holcot est de necessitate quoad exercitium, aliquando scilicet posse sequi ex visione non tamen semper : quod ipse ita declarat : nam imprimis ex parte objecti requirit, ut nihil videatur, quod possit impedire amorem : deinde ut ex parte videntis tanta intensione videat, quæ possit vincere resistantiam voluntatis ex libertate ejus pervenientem, nam si interdum causatur hæc necessitas, illa est ex efficacia visionis : sed hæc efficacia est finita : ergo quæ visio fuerit magis, vel minus intensa, habebit ad hoc majorem, vel minorem efficaciam. Rursus resistantia voluntatis est finita, imo est major, vel minor, quo voluntas est perfectior, vel liberior : ergo fieri potest ut tanta sit efficacia visionis, quæ vincat resistantiam voluntatis, et tunc necessitatibus quoad exercitium : et e contrario tam remissa potest esse visio, et debilis ad movendum, ut non inferat necessitatem, unde infert, aliquam visionem posse sufficere ad necessitandam voluntatem hominis, quæ non sufficit ad necessitandam voluntatem Angeli, quia est perfectior et liberior.

6. Sed discursus hic multa falsa supponit, quia fortasse visio illa nullam habet efficaciam circa voluntatem ut inde oriatur necessitas, et voluntas in hoc non habet resistantiam, sed maximam propensionem : apparentior distinctio esse posset de ipsa visione, nam interdum esse potest mere speculativa absque ullo iudicio practico formali, vel virtuali, quia nihil repugnat beatum videre Deum prout in se est præcise, nihil judicando de aliqua re creata, etiam de actu diligendi Deum : ergo per talem visionem non judicabitur practice esse conveniens, vel necessarium diligere Deum : ergo ex tali visione non necessario sequitur amor Dei, quia ad amandum non satis est judicare objec-

tum esse bonum, sed etiam oportet judicare bonum esse diligere illud, quia qui diligit, non solum amat objectum, sed etiam actum qui intrinsece voluntarius est. Unde multi ex Thomistis, ut Paludanus, Ferrariensis et alii, necessitatem illius amoris probant ex necessitate hujus iudicii, Deus est summe diligendus : si ergo hoc iudicium non est necessario conjunctum cum visione, neque amor etiam erit, nisi fortasse tunc quando visio fuerit tam perfecta ut utrumque comprehendat.

7. Quarta sententia est quæ simpliciter negat ex visione beatifica, quæcumque illa sit, necessario oriri in voluntate amorem Dei necessitate quoad exercitium intrinseca, et ex natura rei. Sic Scotus, in 1, d. 1, q. 4, § *Negativa istius articuli*, et Gabriel, ibi quæst. 6, et Supplementum Gabrielis, in 4, d. 49, q. 2, art. 3, dub. 5, Ocham in 4, quæst. ult., art. 3, et est expressa sententia D. Thomæ, quæst. 21, de Veritate, art. 6, et q. 2, quæst. 10, art. 2, generaliter, ac sine limitatione negat, voluntatem necessitari quoad exercitium. Quæ sententiæ probantur primo, quia neque in intellectu, neque in voluntate videntis Deum est aliqua causa sufficiens ad inferendam necessitatem amoris quoad exercitium ; ergo cum alias voluntas est se sit potentia libera, nullo fundamento affirmari potest necessario moveri. Assumptum declaratur discurrendo per principia quæ cogitari possunt afferre necessitatem illam voluntati : nam primo in intellectu est objectum visum, scilicet Deus, et hoc non sufficit ad inferendam necessitatem, quia non movet voluntatem quoad exercitium, sed tantum quoad specificationem, neque movet illam effective, sed tantum metaphorice, seu finaliter. Et confirmatur, quia in via idem objectum amoris proponitur, scilicet Deus summe bonus, et tamen non necessitat : ergo objectum ex se non est sufficiens causa hujus necessitatis : nam si est sola diversitas cognitionis, seu modi representandi aut applicandi tale objectum, non efficeret ad tam diversum modum operandi, qualis est liber, et necessarius. Secundo est in intellectu visio ipsa, et hæc multo minus videtur posse inferre necessitatem propter eadem fere rationes, quia nec movet quoad exercitium, neque est efectiva in voluntate, sed est tantum conditio necessaria, seu approximatio ex parte objecti. Præterea, quia illa visio præcise ut est visio Dei, et mere speculativa ex se non sufficit ad movendam voluntatem, quia oportet, ut numer. prædict. dicebam, judicare de ipsomet actu amoris quod sit mihi

conveniens hic et nunc: hac enim ratione in via, posito iudicio in intellectu quod Deus est summum bonum maxime amabile, non sequitur necessario amor in voluntate, quia cum illo iudicio non necessario coniungitur iudicium de ipsa actuali dilectione quod hic et nunc sit necessaria, vel conveniens: sed simili modo non est necesse hoc actuale iudicium aut intrinsece includi in ipsa visione Dei, aut cum illa necessario coniungi, quia non est de ratione summi boni ut actu diligatur: ergo in intellectu nullum est principium sufficiens huius necessitatis, quia præter illa duo nullum aliud fingi potest.

8. Rursus ex parte voluntatis possunt illa duo principia excogitari, primum ipsa voluntas, quæ naturali impetu videtur tendere in Deum: sed hoc non sufficit, tum quia voluntas ex se non est principium sufficiens dilectionis, de qua agimus, neque ad eam habet naturalem propensionem: tum etiam, quia ex illa propensione ad summum colligi potest necessitas quoad specificationem, quia voluntas etiam inclinatur in bonum in communi, seu in bonum honestum ut sic, et tamen non necessatur ad diligendum illud, etiamsi per intellectum actu, et evidenter proponatur, quia in illo exercitio reperitur bonum particulare, in quod non necessario fertur voluntas, et quia illa naturalis propensio non prodit in actum, nisi per propriam efficaciam, et applicationem ipsius voluntatis, et in hac re est libera voluntas, et domina sui actus.

Aliud principium necessitans voluntatem esse potest charitas infusa: et de hac fieri potest idem argumentum supra factum, nam in via non infert necessitatem, etiamsi objectum sit sufficienter propositum: ergo neque in patria, quia solus modus applicandi objectum non sufficit ad tantam diversitatem: item, quia charitas est habitus voluntatis: hæc autem est habitus naturæ ut in suo usu subiciat potentiam, cui inest et sese accommodet modo operandi illius: et ideo dixit Aristoteles quod habitibus utimur cum volumus: ergo si ex voluntate non oritur necessitas, multo minus oriri potest ex habitu illius.

9. *Quinta sententia probabilior.* — Quinta sententia est, posita Dei visione, ex natura rei necessario sequi in voluntate actum dilectionis eius perfectum, et ex charitate. Ita Capreolus, in 2, d. 1, quæst. 3, art. 1, Paludanus, in quarta, d. 49, quæst. 7, num. 22, Cajetanus, 1 part., quæst. 82, art. 1 et 2, et 1, 2, q. 10, art. 2, Ferrariensis, 3, cont. Gent., cap. 62, Soto,

in 4, quæst. 3, art. 4, conclus. 4, et alii discipuli divi Thomæ, qui uno ore censent, hanc esse D. Thomæ sententiam, quam colligunt ex dict. quæst. 82, art. 1 et 2, et quæst. 83, a. 4, et magis insinuat in quæst. 6, art. 5, et ad 5, et quæst. 62, art. 2, ad 2, et ex 1, 2, quæst. 5, art. 4, et ex 3, contra Gent., cap. 62. Sed, ut verum fatear, licet hæc loca sint probabilia, tamen in multis eorum solum loquitur divus Thomas de necessitate visionis, omnia autem quæ dicit de voluntate, possunt explicari de necessitate quoad specificationem: neque etiam invenio rationem, quæ sufficienter demonstret hanc sententiam: eam tamen existimo esse probabiliorum, quam ut explicem:

10. *Ejus prima assertio.* — Dicendum est primo, Deum clare visum et visionem ejus esse in suo genere sufficiens principium ad movendam et excitandam voluntatem ad amorem ipsius Dei. Probat, quia non potest videri Deus, quin videatur ut summum bonum, et summe amabilis: ergo necesse est ut Deus sic visus sit sufficiens ad trahendam voluntatem ad sui amorem quantum est ex se. Probat, consequentia, quia bonum cognitum movet et trahit voluntatem: ergo infinitum bonum prout in se est cognitum, maxime movebit voluntatem, quantum necesse est ex parte objecti. Antecedens patet ex supra dictis, disput. 5, sect. 3, quia non potest videri clare Deus, quin videatur secundum omnia sua attributa, quæ in eo sunt formaliter: unum autem ex præcipuis est quod est, summum bonum, et fons totius bonitatis, et finis ultimus rerum omnium.

11. Unde probabiliter colligo etiam de potentia absoluta non esse possibilem aliquam Dei visionem, quæ sola ac præcise sumpta absque alia cognitione, vel iudicio non sufficiat ex parte intellectus et objecti, ad excitandum Dei amorem in voluntate. Probat, quia si perfecta Dei visio, qualis nunc est, ad hoc sufficit, et aliqua fingitur ex se insufficientis, necesse est ut hoc habeat propter imperfectionem aliquam: vel ergo illa imperfectio est sola remissio visionis ex parte vidētis, vel est limitatio aliqua ex parte objecti, nihil enim aliud fingi potest, cum libro secundo de Attributis, capite decimo nono, ostensum sit visiones esse ejusdem speciei: primum autem dici non potest, tum quia, quantumvis sit remissa visio, est clara et evidens: ergo facit voluntati præsens objectum, prout in se est, sed hoc sufficit voluntati: tum etiam, quia sicut visio potest esse remissa, ita etiam et amor: ergo visio re-

missa saltem sufficit movere ad amorem remissum. Secundum etiam dici non potest, quin ab illo objecto visio præscindi non potest, quin videatur sub ratione summi boni et finis ultimi: sicut præscindi non potest quin videatur sub ratione omnipotentiam, et primi principii: hoc autem satis est ad movendam voluntatem.

12. Dices, non esse satis, quia ex hoc præcise non videtur quod exercitium ipsius actus amoris hic et nunc conveniat. Respondetur, imo in ipso objecto indicato et summo bono, et summe diligibili hoc virtute contineri, et ideo hoc satis esse ad movendam voluntatem in suo genere, præsertim si in intellectu nullum sit aliud iudicium huic repugnans motioni, qualis esset, si intellectus iudicaret solum hic et nunc non esse conveniens occupari in exercendo actu amoris circa tale objectum, quod iudicium non est in beato, neque esse potest, ut dicam, præsertim nulla facta extrinseca suppositione. Confirmatur, et declaratur, nam licet is, qui amat, voluntarie amet, et ideo dicatur consequenter amare ipsum amorem: tamen non est necesse ut hoc faciat per actum formaliter reflexum, tendendo proprie in ipsum actum amoris ut in objectum, sed satis est ut in actu exercito per quamdam reflexionem virtuales velit ipsum actum per modum actus: ergo similiter ut voluntas moveatur et sufficienter excitetur ad huiusmodi actum, satis est ut ita proponatur objectum, et iudicetur bonum, ut in ipso iudicio virtute contineatur continentia actus, et exercitii ejus: hoc autem in præsentem fit eo ipso quod Deus clare visus iudicatur summum bonum, et ultimus finis simpliciter, et absolute super omnia diligendus.

13. *Secunda assertio duplici via probabilis de necessitate physica amoris beatifici quoad exercitium.* — *Prima via probatur primo.* — Dicendum secundo, posita Dei visione ex natura rei voluntas necessario sequitur motionem illius objecti amando illud super omnia quantum potest. Hæc conclusio dupliciter probari potest, primo ostendendo in illo actu physicam et naturalem necessitatem, quæ probari potest primo a simili a divina voluntate, quæ ad amorem sui ipsius omnino est definite determinata, ut ille amor omnino ac physice necessarius sit, idem ergo dicendum est de voluntate creata respectu amoris Dei visi clare. Probat, hæc consequentia primo, quia voluntas divina perfectior voluntas est omni voluntate creata, et non obstante hac perfectione,

natura sua determinatur ad amandum summum bonum clare propositum, et cum hac determinatione retinet omnem libertatem necessariam ad essentiam et perfectionem simpliciter rationalis voluntatis: ergo dicendum est idem de voluntate creata. Probat, consequentia, quia si hæc voluntas ponitur libera respectu illius objecti, vel hoc est ex perfectione: et hoc non, quia perfectior est divina voluntas, unde signum est hoc non pertinere ad perfectionem: vel est ex imperfectione, et hoc imprimis non affirmant auctores contrariæ opinionis, quia habere dominium sui actus convenit voluntati ex perfectione sui. Deinde nulla est ratio cur hæc imperfectio tribuatur voluntati creatæ, præsertim supposita in intellectu clara Dei visione, quæ sufficit ex parte intellectus tollere omnem imperfectionem, quæ modum illum operandi imperfectum posset impedire, et posito in voluntate habitu charitatis elevante voluntatem ad divinum ordinem cum concursu sibi connaturali et debito. Unde confirmatur, nam creata charitas est participatio divinæ charitatis per essentiam quodammodo ejusdem ordinis: sicut ergo charitas per essentiam determinata est natura sua ad amandum summum bonum, quod est objectum ejus: ita etiam charitas participata natura est elevata ad amandum idem summum bonum sufficienter propositum, quod etiam respicit ut primarium objectum. Nec circa fundamentum huius discursus hærendum est circa opinionem Scoti, Durandi et aliorum, qui affirmant Deum se libere amare et Patrem, ac Filium libere producere Spiritum sanctum, nam isti auctores non loquuntur in sensu nobis contrario, id est, de libertate necessitati opposita, quia nec negant, nec negare possunt Deum tanta necessitate se amare, ut non possit se non amare, et tam necessario produci Filium, ac Spiritum sanctum, alias non necessario existeret, et consequenter non esset Deus: sed loquuntur de necessitate opposita coactioni, aut naturali actione, ut Scotus loquitur, in qua re, quamvis de nomine disputent, tamen male loquuntur, ut in 1 part., quæst. 41, latius disputatur, nam ad præsentem quæstionem nihil refert.

14. Ultimo respondendo simul ad fundamentum Scoti, ostendo esse in actu omnia principia, quæ ad necessitatem sufficiunt: nam imprimis objectum cum sit infinitum bonum per essentiam ex se habet vim ad movendum in suo genere summo et perfectissimo modo: ergo quantum est ex se trahit voluntatem ne-

cessario ad sui amorem. Nec refert quod non moveat efficienter, quia in suo genere potest habere motionem accommodatam tali modo operandi : unde quamvis objectum dicatur movere voluntatem quoad specificationem, quia determinat illam ad talem speciem actus : non video tamen cur etiam in suo genere non possit dici movere et excitare etiam quoad exercitium, quia revera ad hoc allicit voluntatem ut exerceat talem actum : et ideo quamvis Cajetanus, prima secundæ, quæstio. decima, articul. secundo : neget hanc necessitatem oriri ex objecto, sed solum ex parte potentiæ, neque ita ibi explicet D. Thomas, verum censeo non minus tribuendam esse hanc necessitatem objecto in suo genere, quam potentiæ in suo, quia revera summa bonitas Dei est, quæ in genere finis trahit voluntatem ad se ; trahit autem modo accommodato et actui, et eximie bonitati. Neque D. Thomas ibi aliud sentit, quia tantum loquitur de homine viatore in genere, ut ibi Conradus explicuit, et Capreolus, in 1, d. 1, quæst. 3, art. 3. Deinde ex parte cognitionis, seu applicationis illius objecti est maxima applicatio ; quæ esse potest, aut requiri : tum quia per illam fit præsens bonitas objecti prout in se est : tum etiam quia tanta necessitate fit præsens, ut non possit voluntas intellectum ab eo iudicio divertere, ut patet ex materia de visione agendo de necessitate illius : tum tertio, quia ex vi illius visionis constituitur homo in statu beatifico, in quo excluditur omne iudicium, omnisque existimatio contraria illi amori, ut statim explicabo ; et in his omnibus differt visio illius objecti a cognitione, quæ habetur in via, et ideo potest ex illa oriri diversus modus operandi et diligendi, quam in via reperiatur. Rursus ex parte potentiæ reperitur inclinatio charitatis, quæ omnino est determinata natura sua ad summum bonum, ut declaratum est. quæ inclinatio quamvis prout terminatur ad Deum clare visum. et ut est supernaturale bonum, non sit connaturalis voluntati, tamen non est illi repugnans, sed potius est proportionata et consentanea, et supposita charitate, etiam est suo modo connaturale, ut voluntas elevetur ad talem modum operandi. Quod ita confirmatur ac declaratur, nam libertas per se non tendit ad ultimum finem, sed ad media, nam connexio cum ultimo fine potius esse debet determinata ut ex intentione illius procedatur ad electionem mediorum, et quia in ultimo fine, ut sic, non est indifferentia, sed potius necessitas, cum illo constat beatitudo : ergo quando voluntas ele-

vatur ad finem ultimum supernaturalem, si ex parte finis sit sufficiens motio et applicatio, consentaneum est ipsi voluntati, ut ex parte sua etiam elevetur ad amandum modo consentaneo fini ultimo : Ex his ergo principiis sufficienter videtur explicari hæc physica necessitas.

15. *Secunda via probandi eandem secundam assertionem ostendendo physicam necessitatem amoris beatifici.* — Secundo principaliter probari explicarique potest conclusio ex ipsa ratione actus, vel omissionis voluntatis, quia proposito sufficienter objecto bono movente et excitante voluntatem ad amandum ipsum cum perfecta scientia et cognitione, non videtur voluntas posse suspendere actum, nisi illamet suspensio sub aliqua ratione boni et commodi proponatur ; sed Deus clare visus sufficienter moveat voluntatem ex se, et stante illa visione, non potest suspensio actus amoris representari sub aliqua ratione commodi : ergo non est possibilis voluntati : ergo necessitatur quoad exercitium. Totus hic discursus fundari potest in doctrina D. Thomæ, 1, 2, quæst. 5, art. 4 et 3, contr. Gent., cap. 62, ubi multis rationibus, quæ in summa in hoc discursu continentur, probat non posse voluntatem beati avertere intellectum a visione Dei, quia eadem est prorsus ratio de voluntate avertente se ipsam, ut ita dicam, ab amore Dei actuali ; solum potest cogitari differentia, nam voluntas ut averteret actum intellectus, indigeret actu positivo, quo vellet non videre Deum ; et ideo opus est ut illud objectum ei proponatur sub ratione boni ; ad cessandum autem ab amore, non indiget actu, sed sola negatione actus, et ideo non videtur tam necessarium ut illa negatio proponatur per modum objecti convenientis. Sed hæc differentia non obstat, quia voluntarium virtuale, seu indirectum æquivalet voluntario directo, quod fit per actum positivum, et ideo si ad volendum directe per actum positivum carentiam alterius actus, necesse est ut ille proponatur sub aliqua ratione convenientis, ad suspendendum voluntarie actum idem erit necessarium.

16. *Ostenditur amplius dicta necessitas.* — Addo iudicium quod beatus habet de divina bonitate, quam apprehendit ut maxime diligibilem, et conjunctionem cum illa maxime necessariam ad suam felicitatem, hoc, inquam, iudicium ita excitare, et movere voluntatem, ut sine iudicio contrario quo contineatur, ne in actum exeat, non videatur illum posse suspendere, quod maxime procedit per se, et ex

natura rei loquendo, nullam addendo extrinsecam suppositionem, quia in tali amore, nec lassatur voluntas, neque impeditur ab aliis actionibus, neque aliam rationem incommodi in eo reperit.

17. *Excluditur unus casus in quo hæc necessitas cessare videtur.* — At vero facta aliqua suppositione, videtur esse aliqua difficultas, quæ tangitur in fundamentis aliarum opinionum : triplex autem suppositio hactenus cogitata est. Prima, quam fingit Holcot supra, scilicet, si videns Deum simul habeat hanc falsam existimationem, quod nisi cesset ab amore Dei, erit perpetuo miser, aut aliquid simile. Sed respondetur impossibile esse habere hoc iudicium videntem Deum, aut similem errorem ; sicut fingi non potest quod beatus iudicet se peccare amando Deum : quia tale iudicium ex ipsis terminis est manifeste falsum, et ideo non potest cadere in intellectum, præsertim ita illustratum, ut clare videat Deum.

18. *Excluditur alter casus.* — Secunda suppositio est quod Deus præcipiat beato ut cesset ab amore sui, vel omnino ab omni actu voluntatis, de quo dicendum est suppositis quæ in prima ratione diximus, tale præceptum esse impossibile, quia necessitas huius actus est naturalis et physica, et ideo non est in potestate voluntatis cessare ab illa, et ideo non est hæc materia præcepti. Deinde esto admittamus hoc esse in potestate voluntatis, in eo casu tale præceptum esset extra ordinem naturæ, et ita non esset ille casus contra conclusionem positam. Ac denique tunc cessare ab illo actu extrinseci motivi, esset quidam amor Dei, vel formalis, vel virtualis, cum propter implendam ejus voluntatem homo se privaret voluntarie tanto bono.

19. *Excluditur tertius casus.* — Tertia suppositio est quod videns Deum patiat ab ipso aliquod maximum detrimentum, vel videat ita aliquando futurum : et hoc imprimis etiam est præter ordinem illius visionis : deinde etiam posito illo casu, non posset voluntas aliquid præter rectam rationem, aut inordinatum efficere, quia, ut disp. sequenti, sect. 1, ostendimus, illa visio ex vi sua efficit voluntatem rectam, et ideo in tali casu fieri non posset ut voluntas exiret in actum odii, vel alium similem, quia evidenter videret illum actum esse inordinatum, et Deum non esse dignum tali odio, cum quidquid faciat, summa bonitate facere ipse beatus videat, et ita ab ea movetur ut non possit habere aliam regulam suæ voluntatis, præsertim, si verum est physice ne-

cessitari ad ejus amorem, quia semper efficacia illius bonitatis est infinite major, quam cujuscumque incommodi. Denique, etiam in eo casu videret beatus pro eo tempore quo videt, nullam esse rationem ad cessandum ab amore Dei, quia etiamsi aliam pœnam tunc patiat, vel postea passurus sit, nihil conferre potest ad vitandam, vel minuendam illam quod cesset ab amore Dei et alioqui videt non obstante illa pœna, quæ justissime a Deo procederet, ipsum esse æque dignum amore : ergo nullus casus fingi potest, in quo (ut ita dicam), ab intrinseco et voluntarie videns Deum, cesset ab actuali amore illius.

20. *Quæstiuncula suborta expeditur.* — *Illatum ex hactenus dictis, de necessitate quoad speciem.* — Quæres, de quo amore sit hoc intelligendum de affectivo ne tantum, an etiam de amore, quem vocant obedientialem ? Respondetur de utroque esse intelligendum, sive intelligantur hi amores tanquam duo actus, sive tanquam unus perfectus, quo beatus ita unitur Deo ut efficaciter et absolute velit illi omne bonum, atque adeo non tantum velit Deum esse et frui omnibus bonis suis, sed etiam velit voluntatem suam in omnibus implere : quia, ut recte D. Thomas 4, contra Gentiles, capit. 92, perfecta amicitia efficit conformitatem voluntatum : amicitia autem ad Deum est perfecta, et est ad ipsum tanquam ad superiorem, et ultimum finem, ad quem amans debet se, et omnia sua referre : et ideo efficit, ut qui sic amat, habeat voluntatem suam conformem divinæ, sine qua conformitate ille amor stabilis esse non posset ; atque ex his a fortiori sequitur voluntatem videntis Deum necessitari quoad specificationem, ad amorem Dei, quia necessitas quoad exercitium alteram necessitatem includit ; imo in ordine ad divinam potentiam multo major est hæc necessitas, ut jam dicam.

21. *Tertia assertio posse amorem beatificum cessare de potentia absoluta.* — Ultimo ergo dicendum, de potentia absoluta fieri posse ut videns Deum ipsum actu non amet ; probatur facile, quia hic amor est actus realiter distinctus a visione, et per novam efficientiam fit, quæ a Dei influxu pendet : ergo potest Deus non obstante visione, non dare voluntati concursus necessarium ad efficiendum illum actum : ergo tunc manebit visio sine amore : neque potest in hoc aliqua repugnantia cogitari. Dices : ergo posset Deus in eo casu facere, ut videns ipsum, cum odio habeat. Respondetur negando consequentiam, quia carentia,